

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่จังหวัดน่าน มี 5 แห่ง

1. โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ ภูพยัคฆ์ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน
2. โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” พื้นที่ลุ่มน้ำขุนน่าน ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน
3. โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุนตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
4. โครงการพัฒนาบ้านกอก – บ้านจูน (อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน
5. โครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ตามพระราชดำริ ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

วิธีการดำเนินงาน

1. สำรวจความเหมาะสมของพื้นที่ และความพร้อมของเกษตรกร
2. ประสานงานเพื่อบูรณาการด้านดิน น้ำ ป่าไม้ และเกษตรกร
3. จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อปลูกพืช
4. ปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเพิ่มผลผลิต ลดการใช้สารเคมี ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์
5. ติดตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อความยั่งยืน

1. โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ ภูพยัคฆ์

เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2546 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จทรงเยี่ยมราษฎรบ้านน้ำรีพัฒนา หมู่ที่ 12 ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งเป็นสถานีพัฒนาการเกษตร เพื่อจัดทำเป็นแปลงสาธิตตัวอย่างให้แก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ และนำพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย มาใช้ประโยชน์ให้เกิดการผลิตสูงสุด ทำให้เป็นสถานีพัฒนาการเกษตรด้านการผลิต การตลาด และให้ขยายผลไปยังเกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขา ให้มีอาชีพทำการเกษตรตามหลักวิชาการแผนใหม่ ทดแทนการทำไร่เลื่อนลอย สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน ราษฎรสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่า ได้โดยไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า และช่วยดูแลรักษาป่าไม้ให้เป็นต้นน้ำลำธาร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดตั้งสถานีวิจัยพัฒนาการเกษตรที่สูง สาธิตเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ
2. เพื่อให้ราษฎรได้เรียนรู้การใช้พื้นที่ดินที่จำกัดให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีต่อการผลิตการเกษตรที่ยั่งยืน เพื่อผลผลิตเกษตรให้เกิดมูลค่าเพิ่ม
3. ทำให้เกษตรกรที่ความเข้าใจถึงการทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีการใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และใช้ที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน

ที่ตั้งโครงการ

หมู่ที่ 12 บ้านน้ำรีพัฒนา ต.ขุนน่าน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.น่าน ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำรี พัฒนา ม.12 บ้านน้ำซ่าง ม.11 บ้านห้วยกานต์ ม.1 และบ้านกิวจันทร์ ม.10 เนื้อที่โครงการ ประมาณ 114,249 ไร่

ผลการดำเนินงานปี 2555

เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ	1,090 ไร่
1) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	370 ไร่
2) สาธิตการใช้ปุ๋ยพืชสด	50 ไร่
3) ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสด	500 ไร่
4) สาธิตการทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	90 ไร่
5) ปรับปรุงพื้นที่ดินกรดโดยใช้ปูนโดโลไมท์	40 ไร่
6) สาธิตการทำ/การใช้ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง	40 ไร่

2. โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” พื้นที่ลุ่มน้ำขุนน่าน

เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2547 สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่บ้านสะจุก – สะแกียง ต.ขุนน่าน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.น่าน พบว่าพื้นที่ป่าสงวนที่เป็นต้นน้ำน่าน ถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อทำไร่เลื่อนลอยเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มจะถูกรุกแผ้วถางป่าเพิ่มขึ้นอีกเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้จัดตั้ง โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงสะจุก – สะแกียง โดยใช้พื้นที่ป่าที่ถูกทำลายมาใช้ประโยชน์ให้เกิดการผลิตสูงสุด โดยจัดทำเป็นแปลงสาธิตตัวอย่างให้แก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ ทำให้เป็นสถานีพัฒนาการเกษตรด้านการผลิต การตลาด และให้ขยายผลงานไปยังเกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาให้มีอาชีพเกษตรตามหลักวิชาการแผนใหม่ ทดแทนการทำไร่เลื่อนลอย สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน ราษฎรสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่าได้ โดยไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า และช่วยดูแลรักษาป่าไม้ให้เป็นต้นน้ำลำธาร

ต่อมาวันที่ 21 กรกฎาคม 2549 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้พิจารณาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อตอบสนองพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อขยายงานสู่เกษตรกรพื้นที่ข้างเคียงจึงได้จัดตั้งโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำขุนน่าน ซึ่งลักษณะงานประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก คือ 1) งานพัฒนาแหล่งน้ำ 2) งานอนุรักษ์ดินและน้ำ 3) งานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ 4) งานถ่ายทอดเทคโนโลยี 5) งานสนับสนุนสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้การใช้พื้นที่ดินที่จำกัด ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ดินและน้ำ ที่มีต่อการผลิตการเกษตรที่ยั่งยืน และพอเพียงเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร
2. เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจถึงการปรับปรุงบำรุงดิน ในเกษตรกรบนพื้นที่สูง และใช้ที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน
3. เพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมทำงาน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการเพิ่มผลผลิตข้าวนาขั้นบันได ให้ได้ผลผลิตข้าวพอเพียงการบริโภคในครัวเรือน

ที่ตั้งโครงการ

ครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน บ้านสะจุก บ้านสะแกียง เป็นหมู่บ้านหลัก และหมู่บ้านรอง จำนวน 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเปียงก่อ บ้านเปียงซ้อ บ้านห้วยเตี้ย บ้านด่าน-ห้วยส้ม บ้านนาคุ บ้านสไลน้อย-สไลหลวง ห้วยลึก บ้านบวกฮ่อม บ้านบวกหญ้า บ้านห้วยฟอง บ้านขุนน่าน บ้านห้วยปุด และ บ้านห้วยขวาง ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าลื้อ มีจำนวน 1,059 หลังคา และ 1,353 ครัวเรือน ประชากรรวม 5,101 คน เนื้อที่โครงการประมาณ 105,298 ไร่

ผลการดำเนินงาน ปี 2555

เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ	1,270 ไร่
1) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	420 ไร่
2) สาธิตการใช้ปุ๋ยพืชสด	200 ไร่
3) ส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสด	500 ไร่
4) สาธิตการทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	50 ไร่
5) ปรับปรุงพื้นที่ดินกรดโดยใช้ปูนโดโลไมท์	40 ไร่
6) สาธิตการทำการใช้ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง	60 ไร่

3. โครงการสถานีพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริ บ้านสบขุ่น

เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2547 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร พื้นที่แหล่งกำเนิดต้นน้ำลำน้ำคาง บ้านสบขุ่น ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยของ แม่น้ำยมตอนบน อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ “ป่าน้ำยาว - น้ำสวด” พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ได้ถูกบุกรุกแผ้วถางจากการทำไร่เลื่อนลอยของราษฎร ทำให้พื้นที่ต้นน้ำลำน้ำคาง ได้รับความเสียหายจำนวนมาก ราษฎรเริ่มตระหนักถึงความเสียหาย ที่เกิดจากการบุกรุกทำลายป่าทำไร่เลื่อนลอย จึงได้เข้าชื้อกัน ขอพระราชทานความช่วยเหลือ ขอให้มีการจัดตั้งสถานีทดลองการเกษตรขึ้น เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่มาช่วยแนะนำให้ราษฎร ได้ใช้พื้นที่ทำการเกษตรอย่างเหมาะสม และเลิกบุกรุกทำลายป่าอีกต่อไป

วัตถุประสงค์

1. จัดตั้งสถานีทดลองเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อให้ความรู้แก่ราษฎร ในการทำการเกษตรอย่างถูกต้องวิชาการ โดยใช้พื้นที่อย่างจำกัด แต่ให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น พอเลี้ยงตนเองได้และหยุดยั้งการบุกรุกแผ้วถางป่า ขยายพื้นที่ทำกินของราษฎร
2. ทำการอนุรักษ์สภาพป่าสงวนแห่งชาติบริเวณ ลุ่มน้ำคาง “ป่าน้ำยาว-น้ำสวด” ซึ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยของแม่น้ำยมตอนบน ให้กลับคืนสภาพป่าที่สมบูรณ์ดั้งเดิม
3. สร้างงานให้ราษฎร ให้มีอาชีพมีรายได้ เป็นการช่วยสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ปัญหาการว่างงานของราษฎรและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ที่ตั้งโครงการ

บ้านสบขุน หมู่ที่ 7 ตำบลป่าคา และบ้านดอยติ้ว หมู่ 7 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เนื้อที่โครงการประมาณ 13,974 ไร่

ผลการดำเนินงาน ปี 2555

เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ	1,040 ไร่
1) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	130 ไร่
2) สาธิตการใช้ปุ๋ยพืชสด	200 ไร่
3) ส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสด	500 ไร่
4) สาธิตการทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	90 ไร่
5) ปรับปรุงพื้นที่ดินกรดโดยใช้ปูนโดโลไมท์	60 ไร่
6) สาธิตการทำปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง	60 ไร่

4. โครงการพัฒนาบ้านกอก – บ้านจูน (อันเนื่องมาจากพระราชดำริ)

เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2543 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ทรงเยี่ยมราษฎรบ้านจูนใต้ (หนึ่งในหมู่บ้านบริวารของบ้านกอก) หมู่ 11 ตำบลภูคา อำเภอปัว ทรงเห็นสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรที่มีความด้วยโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงได้มีพระราชเสาวนีย์ให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการช่วยเหลือพัฒนารัฐกรบ้านกอก ซึ่งประกอบด้วย บ้านจูนใต้ บ้านจูนเหนือ บ้านกอกหลวง และบ้านกอกน้อย โดยเริ่มกระบวนการพัฒนา ที่มีรากฐานจากความต้องการของราษฎรอย่างแท้จริงจากภายในหมู่บ้านออกสู่สังคม ภายนอกในลักษณะค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป ตามกรอบแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายมาใช้ประโยชน์ให้เกิดการผลิตสูงสุด โดยจัดทำเป็นแปลงสาธิตตัวอย่างให้แก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ ทำให้เป็นแหล่งพัฒนาการเกษตรด้านการผลิต การตลาด และให้ขยายผลงานไปยังเกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาให้มีอาชีพเกษตรตามหลักวิชาแผนใหม่ ทดแทนการทำไร่เลื่อนลอย สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน ราษฎรสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับป่าได้โดยไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า และช่วยดูแลรักษาป่าไม้ให้เป็นต้นน้ำลำธาร

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งต้นกำเนิดน้ำปัว ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำน่าน
2. เพื่อจัดตั้งเป็นแปลง สาธิตเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ
3. เพื่อให้ราษฎรได้เรียนรู้การใช้พื้นที่ดินที่จำกัดให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีต่อการผลิตการเกษตรที่ยั่งยืน เพื่อผลผลิตเกษตรให้เกิดมูลค่าเพิ่ม
4. ทำให้เกษตรกรมีความเข้าใจถึงการทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีการใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และใช้ที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน

ที่ตั้งโครงการ

หมู่ที่ 11 ต.ภูคา อ.ปัว จ.น่าน ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านจูนใต้ บ้านจูนเหนือ บ้านกอกหลวง และบ้านกอกน้อย เนื้อที่โครงการประมาณ 14,337 ไร่

ผลการดำเนินงานปี 2555

เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ	1,136 ไร่
1) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	100 ไร่
2) สาธิตการใช้ปุ๋ยพืชสด	300 ไร่
3) ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสด	500 ไร่
4) สาธิตการทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	90 ไร่

5) ปรับปรุงพื้นที่ดินกรดโดยใช้ปูนโดโลไมท์

60 ไร่

6) สาธิตการทำกาไรปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง

86 ไร่

5. โครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ตามพระราชดำริ

เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2538 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎรและทอดพระเนตรบ่อเกลือสินเธาว์ บ้านบ่อหลวง อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ทรงพบเห็นสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรที่มีความด้อยโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงมีพระราชดำริให้สำนักงานโครงการส่วนพระองค์ฯ ดำเนินการช่วยเหลือการพัฒนาในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ โดยเริ่มพัฒนาที่โรงเรียนประถมศึกษาก่อนเป็นอันดับแรก แล้วจึงขยายไปยังศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ประกอบด้วย 4 โครงการ ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมสหกรณ์ และโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านการพัฒนาอาชีพราษฎรในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ได้จัดทำโครงการอบรมและพัฒนาอาชีพ เช่น การจักสานตะกร้า การอนุรักษ์พันธุ์ข้าว การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ตลอดจนการจัดทำกองทุนข้าว เป็นต้น ด้วยกระบวนการประสานความร่วมมือ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เน้นการสร้างตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาและการประเมินผลการพัฒนาเด็กในสถานศึกษาและราษฎรในชุมชนที่ผ่านมา พบว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้น

สำหรับการจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องกำหนดมาตรการที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาที่มุ่งหวังผลลัพธ์ของความยั่งยืน ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสถานะสมดุลตามธรรมชาติ และราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต นำไปสู่ผลการพัฒนาของประเทศในภาพรวม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงโปรดฯ ให้จัดตั้งศูนย์ภูฟ้าพัฒนาขึ้น เมื่อคราวเสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎร พื้นที่ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542 เพื่อใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาและการถ่ายทอดความรู้การพัฒนาไปสู่พื้นที่ และราษฎรในเป้าหมายท้องที่อำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ตามพระราชปณิธานของพระองค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรบนพื้นที่สูงและใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาต่อไป
2. เพื่อการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของราษฎรและพื้นที่บนที่สูง
3. เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องด้านการตลาด
4. เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น
5. เพื่อการศึกษาวิจัย ถ่ายทอดความรู้การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่ยั่งยืน

จุดมุ่งหมาย “คนอยู่ร่วมกับป่า”

ที่ตั้งโครงการ

ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ตั้งอยู่เขตพื้นที่บ้านห่างทางหลวง หมู่ที่ 2 และบ้านผาสุข หมู่ที่ 3 ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เนื้อที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ ประมาณ 1,812-3-78 ไร่

ผลการดำเนินงาน ปี 2555

เป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ	826 ไร่
1) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	500 ไร่
2) ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสด	300 ไร่
3) ส่งเสริมการปรับปรุงดินกรดโดยใช้ปูนโดโลไมท์	16 ไร่
4) สาธิตการทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	150 ราย
5) ปรับพื้นที่นาแลกรพื้นที่ป่า (นาขั้นบันได)	10 ไร่

